O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
_________ O.SH.Bazarov
2022 yil "___" ________

OPERATSION MENEJMENT

FANNING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**400 000**	– Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	**410 000**	– Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi:	**60411200**	– Menejment (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)

Qarshi – 2022

- operatsion strategiya ishlab chiqish, yangi mahsulotlarni loyihalashtirishni o'rgatish;
- biznes jarayonlarni baholash asosida samaradorlik mezon ko'rsatkichlarini ishlab chiqishni o'rgatish;
- reinjiniring, sifat menejmenti va benchmarking usullarini qo'llay olishni o'rgatish.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari).

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1 - mavzu. Operatsion menejmentning predmeti va vazifalari.

Operatsion menejment tushunchasi va mazmuni. Operatsion menejmentda qarorlar qabul qilish mohiyati. Operatsion menejmentda strategik, taktik va operativ qarorlar. Operatsion menejmentning rivojlanish tarixi. Mehnatni ilmiy asosda tashkil etish. Konveyrlar. Xotornadagi tadqiqotlar. Operatsiyalarni tadqiq etish. Operatsion menejmentning ilmiy fanga aylanishi. Operatsion menejment va jahon miqyosidagi kompaniyalarda operatsion-qiymat tahlili. Operatsion qiymat menejmenti. Samaradolikni baholash. Iste'molchi va ishlab chiqarilgan mahsulotlarni daromadliligi. Doimiy takomillashuvni qullab-quvvatlash. Operatsiyalar haqida axborotlar. Operatsion qiymat tizimi. Ishlab chiqarish tizimilari. Ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlari farqi. Korxona tashkiliy tuzilmasida operatsion menejmentning o'rni va mohiyati. Ishlab chiqarish tizimlarni boshqarishda yangi konsepsiyalar.

2- mavzu. Kompaniya operatsion strategiyasi.

Operatsion strategiyaning dolzarbligi. Operatsion strategiyaning mohiyati va ustuvorliklari. Operatsion ustuvorliklar. Mahsuloni iste'molchiga yetkazib berish siyosati. Kompaniyaning bozordagi o'rnini belgilovchi ustuvorliklar. Raqobatbardosh kompaniyalar ustuvorliklarini to'qnashuvi. "Buyurtma g'olibi va buyurtma kvalifikatori": marketing va operatsiyalarni o'zaro bog'liqligi".

Ishlab chiqarish haqida opratsion strategiyaning ishchi meyorlari. Ishlab chiqarish strategiyasini rivojlantirish. Raqobatbardoshlik mammolari yechimi. Unumdorlikni baholash. Servis strategiyasi. Xizmat ko'rsatish kompaniyalari va ulardagi jarayonlar. Ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlari farqi. "Pozdniy zajiganiya" samarasi. Kompaniya operatsion strategiyasi va transformatsiyasi.

Strategik ko'rish va liderlikni uch tizimi. Restrukturizatsiyaning uch tizimi. Kompaniyani sog'lomlashtirish va rivojlantirish, personalni yangilashning uch tizimi: tekstil korxonalari misolida.

	3- mavzu. SMK asosida operatsion strategiyani amalga oshirish. Kompaniyada jarayonlarni Balanced Scorecard konsepsiyasi asosida boshqarishning mohiyati. Samaradorlikni boshqarishning an'anaviy tizimlari. Balanced Scorecard мохияти. Balanced Scorecard konsepsiyasining asosiy elementlari. Vaziyat tahlili. Strategik kartalar. Individual strategiyalar tahlili. Rejalashtirish va strategiya. Zarur strategiyani ishlab chiqish. Kommunikatsiya va aloqa. Resurlarni taqsimlash va rejalashtirish (MRP). Strategiyani amalga oshirish. Startegiyani amalga oshirishda qayta aloqanipg ta'sirini o'rganish va takomillashuv. Yangi konsepsiyani amalga oshirish. Kompaniya samaradorligi monitoringi. Uzluksiz takomillashuv. Kompaniyada takomillashuv asosida qabul qilingan qarorlar ijro intizomi tizimi monitoringi. Biznes-jarayonlar takomillashuvi asosida boshqaruv tizimini yaratish, qo'shimcha qiymat yarataish. Tashkiliy tuzilmani strategiyaga moslash va uzluksiz takomillashtirish. Tashkiliy tuzilmalarni kuchli va kuchsiz tomonlarnini monitoringi. Xarajatlar markazini aniqlash. Biznes jarayonlar injiniringi. **4-mavzu. Yangi mahsulot va xizmatlarni loyihalashtirish** Yangi mahsulotlarni loyihalashtirish. Iste'molchi nigohida loyihalashtirish. Sifat funksiyalarini va ularga ta'sir etuvchi omillarni tahlil etish. Funksional qiymat tahlili. Yig'ish jarayonlarini konstruktorlik tahlili. Konstruktorlik tahlili mohiyati. Texnologik jarayonni tanlash. Jarayonni tanlashni rejalashtirishdan farqli tomonlari. Texnologik jarayonlar turlari. Ishlab chiqarish uzluksizligi tizimi. Mahsulot-jarayon matritsasi. Virtual fabrika. Uskuna va jarayonlarni alternativini tanlash. Ishlab chiqarish jarayonlarini loyihalash. Jarayonlar tahlili. Global mahsulotni loyihalashtirish va ishlab chiqarish. Global mahsulotni loyihalash strategiyasi. Mahsulotni ishlab chiqish jarayonini takomillashuvi ko'rsatkichlari. AVS-injiniring. **5- mavzu. Sifat boshqaruvi va benchmarking.** Sifat boshqaruvi tizimi. Sifat boshqaruvi asoschilari. Malkoma Boldrij nomidagi Milliy mukofot. Mukofotni taqdim etish talablari va tartibi. Sifatni boshqarish talablari va sifatni ta'minlash xarajatlari. Sifat boshqaruvi va nazorati instrumentariysi. Uzluksiz takomillashuv modeli. Uzluksiz takomillashuv etaloni. Shingo tizimi. ISO 9000 standart seriyalari va talablari, tatbiq etish bosqichlari. "Shest sigm" sifatni boshqaruv uslubiyati. Iste'molchilar talabini o'rganish. Sifatni joriy ko'rsatkichlarini o'lchash va baholash. "Shest sigm" tizimi asosida

	3. Ричард Б. Чейз, Николас Дж. Эквилайн, Роберт Ф. Якобс. Производственный и операсионный менеджмент. Десятое издание. Издательский дом "Вильяме" 2011г.- 704с. 4. Jay Heizer, Barry Render, Chuck Munson, Paul Griffin. Production management. Pearson Education Canada, 2019 - 848 p. **Qo'shimcha adabiyotlar.** 1. Yo'ldoshev H.Q., Yusupova D.T. Sifat menejmenti. O'quv qo'llanma.- T.:TDIU, 2019 y. – 270 b. 2. Yo'ldoshev N.Q., Nabokov V.I. Menejment nazariyasi. Darslik.-T:TDIU, 2013-433 b. 3. Yo'ldoshev NQ., Yusupova D.T. Tizimli menejment nazariyasi. Darslik.T.: TDIU, 2019 y. 270 b. 4. Ergashev R.X., Tursunov I.E., Ravshanov A.D., Qurbonov A.B. Innovatsion iqtisodiyot. Darslik. T.-"Voris-nashriyot", 2020. 448 b. 5. Ганчерёнок И.И., Горбачов Н.Н., Турсунов И.Э., Панжиев С.А. Цифровая экономика: управление информационными ресурсами./ Учебное пособие:/-Т.: "Voris-nashriyot", 2020. 207 c. **Ахборот манбаалари.** 1 .www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. 2.www.lex.uz -O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3.www.uzreport.com. - Uzreport-Axborot agentligi sayti.
7	**Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tomonidan ishlab chiqilgan** va institut Kengashining 2022 yil "28" 06 dagi 11 - sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.
8	**Fan/modul uchun ma'sullar:** T.K.Ergashev - Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti "Biznes va innovatsion menejment" kafedrasi dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi.
9	**Taqrizchilar:** X.S.Muxitdinov - Qarshi muhandislik iqtisodiyot institute "Biznes va innovatsion menejment" kafedrasi professori, iqtisod fanlari doktori. A.D.Ravshanov - Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasi dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi.

	tajribalarini qo'llash va tatbiq etish uslubiyatlari to'g'risida ***tasavvurga ega bo'lishi;*** • korxonalar faoliyatini tahlil qilish, korxona menejmentini baholash, strategik, taktik va operativ qarorlar qabul qilish, operatsion strategiya ishlab chiqish, yangi mahsulotlarni loyihalashtirish, reinjiniring, sifat menejmenti va benchmarking usullarini qo'llash, biznes jarayonlarni baholash asosida samaradorlik mezon ko'rsatkichlarini ishlab chiqishni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** • ishlab chiqarish korxonalarida ilmiy asoslangan tadqiqotlar asosida ishlab chiqarish xarajatlarini minimallashtirishga, yangi mahsulotlarni loyihalashtirishda ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion faoliyatni tashkil etish, korxonalarga operatsion strategiya ishlab chiqish, korxonalarga J3T, Kayzen tizimarini tatbiq etish, biznes jarayonlarni samarali boshqarish, xodimlarni rivojlantirish, operatsion strategiyani amalga oshirishda yuzaga keladigan muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.***
4	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** ▪ ma'ruzalar; ▪ interfaol keys-stadilar; ▪ seminar; ▪ guruhlarda ishlash; ▪ jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar; ▪ loyiha ishi bajarish; ▪ taqdimot tayyorlash; ▪ turli darajadagi testlarni yechish.
5	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishni muvaffaqiyatli topshirish.
6	**Asosiy adabiyotlar.** 1.Umarxodjayeva M.G. "Operatsion menejment". Darslik. T.: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti 2014.- 327 b. 2. Пивоваров С.Э., Максимсев И.А., Рогова И.Н., Хутиева Е.С. Операционный менеджмент: Учебник для вузов. Стандарт третьего поколения. -СПб.: Питер, 2011. — 544 с.: ил. - (Серия «Учебник для вузов»).

	biznes jarayonlar takomillashuvini ta'minlash. Benchmarking tushunchasi va turlari. Benchmarking raqobatbardoshlikni oshirish omili sifatida. **6- mavzu. Rejalashtirish va prognozlash** Ishlab chiqarishni rejalashtirish uslubiyati. Kompleks grafik. O'rta muddatga mo'ljallangan grafik. Joriy grafik. Rejalashtirish turlari. Ishlab chiqarishni iyerarxik rejalashtirish. Ishlab chiqarishni yalpi rejalashtirish. Yalpi rejalatirish metodlari. Prognozlashtirish va uning mohiyati. Prognozlashtirish turlari. Talab komponentlari. Sifatni prognozlashtirish metodlari. Prognozlashtirish metodlarini tanlash. Fokuslangan prognozlashtirish. Modellashtirish asosida prognozlash. **7- mavzu. Ishlab chiqarish quvvatlarini strategik rejalashtirish.** Kompaniyalarda ishlab chiqarish quvvatlarini boshqarish. Ishlab chiqarish quvvatlarini rejalashtirish konsepsiyasi. Ishlab chiqarishda masshtab samarasi (effekt masshtaba). Unumdorlikni o'sish egri chizig'i. Ishlab chiqarish masshtabi kengayishi va unumdorlikni oshirishga yo'naltirilgan ekonomiya samarasi. Ishlab chiqarish quvvatlarini fokuslash. Ishlab chiqarish quvvatlarini egiluvchanligi. Ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirishni rejalashtirish. Ishlab chiqarish quvvatlariga bo'lgan ehtiyojni aniqlash. Maqsadlar daraxtini ishlab chiqarish quvvatlarini tanlashda alternativ qarorlar qabul qilish uchun foydalanish. Xizmat ko'rsatish korxonasini ishlash imkonyatlarini rejalashtirish. Ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida ishlab chiqarish quvvatlarini rejalashtirishdagi farqlar. Servis va sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlash. Servis korxonalar hayot sikli fazalari. **8- mavzu. Qiymatlar zanjirini boshqarish.** Qiymatlar zanjirini boshqarishda o'zaro bog'liqlik. Qo'shilgan qiymatlar zanjirini yaratish dolzarbligi. Kompaniya obro'si. Ta'minotchi-iste'molchi-ta'minotchi-zanjirini loyihalashtirish. Yangi tipdagi korxona. Liderlik. Iste'molchiga yo'naltirilganlik. Ta'minot zanjirini takomillashuvi. Ta'minot zanjirini boshqaruvi. JIT- o'z vaqtida (tochno v srok) tizimi. JIT- logikasi. Unumdorlikni Yapon yondashuvi. JITni Shimoliy amerika varianti. JIT tizimiga talablar. Xizmat ko'rsatish sohasida JIT. **9- mavzu. Operatsion menejmentda jarayonlarni boshqarish.** Jarayonlarni boshqarish mazmuni. Jarayonlarni boshqarish va iste'molchiga yo'naltirilganlik. Asosiy va yordamchi jarayonlar. Jarayonlarni boshqarish afzalliklari. Muammolarni kross-funksional yechimlari. Biznes jarayonlarni reinjiniring davrlari obzori. Jarayonlarni tushunish. Strategik muhim jarayonlar. Jarayonlar hayotiyligi. Tashqi muhit bilan aloqa va uzluksiz takomillashuv jarayonlarini ta'minlash.

10-mavzu. Jarayonlarni tasvirlash.

Kompaniyaning faoliyatini korporativ kodeksini loyihalashtirish. Korporativ standartlarni modellashtirish prinsiplari. Kompleks model strukturasi. Modelni ishlatish prinsiplari. Modelni ishlab chiqish tartibi. Modellarni tasdiqlash jarayonlari. Jarayonlar kartasini ishlab chiqish.

11- mavzu. Operatsiyalar va jarayonlarni takomillashuv tamoyillari.

Biznes jarayonlarni takomillashuvi mazmuni. Takomillashuv tamoyillari. Takomillashuv bosqichlari. Takomillashuvga moyil jarayonlarni aniqlash. Takomillashuv imkoniyatlarini baholash. Mavjud jarayonlarni tahlili. Yangi jarayonlarni loyihalashtirish va tatbiq etish. Jarayonlarni takomillashuvini ta'minlaydigan metodlar va instrumentariylar. Kayzen va tatbiq etish dolzarbligi. «Lean production" tatbiq etish bosqichlari va xorijiy tajribalar.

12- mavzu. Operatsion konsalting

Operatsion konsalting mazmuni va mohiyati. Konsalting menejmenti mohiyati. Konsalting kompaniyalari iqtisodi. Operatsion konsalting. Operatsion konsalting jarayoni. Operatsion konsalting instrumentariysi. Muammolarni aniqlash instrumentlari. Axborotlarni yig'ish. Axborotlar tahlili va optimal qarorlar qabul qilish jarayonlari. To'lovlar va xarajatlar tahlili.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1 Operatsion menejmentning predmeti va vazifalari.
2. Kompaniya operatsion strategiyasi.
3. SMK asosida opreatsion strategiyani amalga oshirish.
4. Yangi mahsulot va xizmatlarni loyihalashtirish.
5. Sifat boshqaruvi va benchmarking.
6. Rejalashtirish va prognozlash.
7. Ishlab chiqarish quvvatlarini strategik rejalashtirish.
8. Qiymatlar zanjirini boshqarish.
9. Operatsion menejmenti jarayonlarini boshqarish.
10. Jarayonlarni tasvirlash.
11. Operatsiyalar va jarayonlarni takomillashuv tamoyillari.
12. Operatsion konsalting.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor- o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Ishlab chiqarishni diversifikatsiyalash va modernizatsiyalash.
2. Sanoat korxonalarida kichik biznes bilan kooperatsiya aloqalarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.
3. Sanoat tarmoqlarida kichik biznesni rivojlantirish yo'nalishlari.
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subektlariga innovatsion texnologiyalarni tadbiq etishni rag'batlantirish mexanizmini tashkil etish.
5. Ishlab chiqarish faoliyati operatsion menejment obekti sifatida.
6. Ishlab chiqarishda operatsiyalarni boshqarish mohiyati.
7. Operatsiyalar tadqiqotlarni o'tkazish va matematik modellar.
8. Ishlab chiqarishni operativ boshqarish.
9. Yangi mahsulotni rejalashtirishni boshqarishni tashkil etish.
10. Zahiralarni boshqarish.
11. JIT- o'z vaqtida (tochno v srok) tizimi. JIT- logikasi.
12. Avtomatlashgan loyihalashtirish va ishlab chiqarishni boshqarishning avtomatlashgan tizimi (ICHBAT).
13. Sifat boshqaruvi va benchmarking.
14. Resurslarni rejalashtirish mohiyati.
15. ABC tahlili va mohiyati.
16. Kompaniyada jarayonlarni Balanced Scorecard konsepsiyasi asosida boshqarishning mohiyati.
17. Operatsion qiymat menejmenti mazmuni va mohiyati.
18. Sifatni boshqarishning Yapon modeli.
19. Jarayonlarni uzluksiz takomillashuvi tajribasi.
20. Zahiralarni boshqarishda operatsiyalar menejmenti va ularning tarmoqli modellari.
21. Operatsiyalarni boshqarishda innovatsiyadan foydalanish va uning samaradorligi.
22. Kayzen metodini tatbiq etishning xorijiy tajribasi.
23. "Lean production" tatbiq etish bosqichlari va xorijiy tajribasi.

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyiha ishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.

3

V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari.

Talaba bilishi kerak:

- boshqaruvga zamonaviy yondashuvlar, tejamkorlik, reinjiniring, 5 P, ABC tahlil, Balanced Scorecard, TQM, RPM, JIT tizimi bo'yicha ilg'or xorijiy